

MASARYKOVA UNIVERZITA

ZUR328

**Vybrané problémy právní
regulace médií**

SVOBODA PROJEVU II

Základní principy pro omezení svobody projevu formulované ESLP

- ❖ Omezení svobody projevu musí být učiněno zákonem (prescribed by law):
 - ❖ **Předvídatelnost:** zákonné omezení musí být formulováno s takovou přesností, aby umožnilo občanům [...] předvídat v míře odpovídající daným okolnostem důsledky, k nimž může vést jejich činnost.
 - ❖ Dostatečná přístupnost: *Sunday Times v. Velká Británie (1978)*
- ❖ Obsahové principy
 - ❖ Svoboda projevu je pilířem demokratické společnosti. Vztahuje se nejen na informace nebo myšlenky, které jsou přijímány příznivě nebo jsou pokládány za neškodné či hodnocené lhostejně, ale i takové, které **šokují nebo zneklidňují**. **Výjimky podle čl. 10 musí být vykládány restriktivně a nezbytnost omezení musí být přesvědčivě dokázána.**
 - ❖ Ochrana je důležitá zejména pro tisk; tisk hraje **důležitou roli veřejného strážce** a i přes určitá omezení (státní bezpečnost nebo nezávislost soudu) šíří informace, které má veřejnost právo přijmout.
 - ❖ „**Nezbytné**“ znamená naléhavou potřebu. Státy jsou v tomto volné, avšak podléhají kontrole soudu, která zahrnuje kontrolu zákonů i aktů aplikace práva.
 - ❖ ESLP neplní roli vnitrostátních orgánů – i přesto posuzuje zásah z pohledu přiměřenosti vzhledem ke sledovanému účelu a zda důvody, jimiž byl vnitrostátními orgány ospravedlněn, byly **relevantní a dostačující**.

Základní principy pro omezení svobody projevu formulované NS USA

I. Clear and present danger doctrine

- Umožňuje omezení občanských práv ve chvíli, kdy existuje **zřejmé a bezprostřední nebezpečí**.

II. Bad tendency doctrine

- *Whitney v. California* 274 U.S. 357 (1927)
- *Gitlow v. New York* (1925): „... svoboda projevu a tisku [...] nechrání narušování veřejného pořádku či pokus podvracet vládu. Nechrání publikace či učení, které směřují k podvracení či obrožení vlády či k překážení nebo bránění v plnění státních povinností...“

III. Preferred position doctrine

- Presumpce neústavnosti zásahu do občanských práv

Clear and present danger doctrine

❏ *Schenck v. United States* 249 U.S. 47 (1919)

❏ „Základní otázkou v každém případě je, zda daná slova jsou použita za takových okolností a jsou takové povahy, že představují zřejmé a bezprostřední nebezpečí, že způsobí tak zásadní zlo, kterému je Kongres oprávněn zabránit. Je to otázka blízkosti a stupně.“ O. W. Holmes jr.

❏ *Brandenburg v. Ohio* 395 U.S. 444 (1969)

❏ Rozlišení, zda se jedná v projevu o pouhé hlásání myšlenek, byť propagujících násilí a zločin, nebo již o podněcování k násilí, které musí navíc bezprostředně hrozit. Podstatným se stává obsah.

Fighting Words

- ❖ *Chaplinsky v. New Hampshire* 315 U.S. 568 (1941)
- ❖ Takové projevy nejsou podstatnou součástí prezentace idejí a mají nepatrnou společenskou hodnotu jako forma dobrání se pravdy, a proto tedy nad užitkem z nich jasně převažuje společenský zájem na pořádku a morálce.
- ❖ Oplzlosti, dětská pornografie, urážka, projev sledující vyhraněně obchodní cíle
- ❖ *R.A.V. v. City of St. Paul* 505 U.S. 377 (1992)

Důvody omezení svobody projevu

- ❖ čl. 17 odst. 4 LZPS
 - ❖ ochrana práv a svobod druhých
 - ❖ bezpečnost státu
 - ❖ veřejná bezpečnost
 - ❖ ochrana veřejného zdraví a mravnosti
- ❖ čl. 10 odst. 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod
 - ❖ národní bezpečnost
 - ❖ územní celistvost nebo veřejná bezpečnost
 - ❖ předcházení nepokojům a zločinnosti
 - ❖ ochrana zdraví nebo morálky
 - ❖ ochrana pověsti nebo práv jiných
 - ❖ zabránění úniku důvěrných informací
 - ❖ zachování autority a nestrannosti soudní moci

Ochrana mravnosti

- ☞ *[...] uráží, způsobem, který lze stěží akceptovat, cit pro sexuální slušnost. [...] může u normální osoby vyvolávat sexuální vzrušení, vedle toho však může tuto osobu sexuálně znechucovat či odpuzovat. Test pornografické povahy díla, který by měl být aplikován obecným soudem, spočívá na posouzení, zda celkový dojem díla způsobuje morální pohoršení osobě s běžným cítěním. (IV. ÚS 606/03)*
- ☞ *Za pornografii nelze považovat umělecké dílo, byť by zobrazovalo nejintimnější chvíle lidí, případně i vyvolávalo sexuální vzrušení či vzbuzovalo pocit studu či ošklivosti.*

Ohrožování mravnosti - ESLP

- *Open Door Counselling Ltd. and Dublin Well Woman v Irsko (1994)*
- *Handyside v Velká Británie (1976)*
 - neexistuje žádné jednotné evropské pojetí morálky
 - pojetí morálky se liší dle místa a času
 - vnitrostátní orgány jsou vzhledem ke své pozici schopny lépe posoudit případnou nutnost omezení svobody projevu, než by učinil mezinárodní soud
- *Otto-Preminger Institut v Rakousko (1994)*

Ohrožování mravnosti (USA)

- ❏ ***Joseph Burstyn, Inc. v. Wilson***, 343 U.S. 495 (1952)
 - ❏ Roberto Rossellini
 - ❏ „I filmy jsou pod ochranou prvního dodatku. Většina tisku je prodávána za účelem zisku, to je však nevyřazuje z ochrany. [...] Svatokrádež je širokou výjimkou, která skýtá nebezpečí libovůle cenzorů.“
 - ❏ změnění rozhodnutí vůči *Mutual Film Corporation v. Industrial Commission of Ohio* (1915)
- ❏ ***Jacobellis v. Ohio***, 378 U.S. 184 (1964)
 - ❏ Soudce Stewart: *Nedokáži definovat pornografické dílo, ale poznám je, když je vidím.*

Ohrožování mravnosti (USA)

➤ *Miller v. California*, 413 U.S. 15 (1973)

➤ pošta

➤ Dané dílo, posuzované jako celek, může podle průměrného člověka, vycházejícího ze současných společenských standardů, působit na chlípnost.

➤ Dané dílo zobrazuje, či popisuje zjevně urážlivým způsobem sexuální chování tak, jak je vymezují zákony jednotlivých států.

➤ Dané dílo jako celek postrádá vážnou literární, uměleckou, politickou a vědeckou hodnotu.

Bezpečnost státu, veřejná bezpečnost

- ❏ *Castells v. Španělsko* (1992):
 - ❏ Svoboda projevu je nezbytná podmínka pro formulování politických názorů.
 - ❏ Tvrdá kritika vládní politiky, dokonce i v případě, že dosahuje hranice urážlivosti, vyjádřená politicky činnou osobou, která v dané souvislosti vystupuje jako reprezentant svých voličů a jejich zájmů, si zaslouží zvlášť vysoký stupeň ochrany.
 - ❏ Než věznění svých oponentů má vláda používat jako obranu veřejnou debatu.
- ❏ *Thorgeir Thorgeirson v. Island* (1992); *Janowski v. Polsko* (1999)

Nejde o míru expresivity (vulgarity) pronesených výrazů (výroků), ale je nutné odlišit kritiku ex post a urážení veřejných činitelů při výkonu jejich pravomoci na druhé straně.

Ochrana soudního řízení

☞ Velká Británie: Contempt of Court Act 1981:

Nechráněné jsou výroky, které:

- (i) předvídají výsledek soudu
- (ii) mohou vytvořit předsudek poroty vůči straně
- (iii) kritizují některou ze stran civilního řízení
- (iv) předvídají skutečný stav práv a povinností stran v takovém řízení.

a které mohou vyvolat velmi velké nebezpečí.

R. v. Grey [1900] 2 Q.B. 36.

USA: Toledo Newspaper Co. v. United States, 247 U.S. 402 (1918)

❖ IV. ÚS 23/05 (reportáž České televize o soudnictví)

- ❖ Přítomní členové komise zhlédli dvě sporné reportáže pořadu **Nadoraz** autorem A. Makovičkové (Okolo Prahy cestička) a Š. Webrové (Soudkyně). Další podrobnosti připraví po rozhovorech s autory, J. Šternem a na základě podkladů z ČT Ivan Červenka. Přítomní nicméně konstatují, že obě reportáže jsou neprofesionální, jednostranné a neodpovídají úrovni a kvalitě, požadované od veřejnoprávní televize. Textová složka neodpovídá obrazovému doprovodu, v reportáži A. Makovičkové navíc nejde o konstatování faktů, ale o subjektivní komentář. Některé otázky byly vkomponovány dodatečně a na ně nastříženy odpovědi. Komise se bude materiálem zabývat na dalším zasedání.

Většina médií informuje o rozhodování obvodního soudu a přitom jednostranně označuje Nejvyšší soud ČR za soud rozhodující cíleně proti církvi. V médiích dostává prostor pouze jedna strana a je tu citována věta, kterou měl údajně pronést kardinál Miloslav Vlk a jde větu: „Nelíbí se mu, že o věci rozhodoval soudce s komunistickou minulostí, který si měl navíc případ sám přidělit.“ [...]

Nejvyšší soudu ČR proto považuje za nutné sdělit, že tento názor, na který má zástupce církve jistě právo, není v mnoha médiích prezentován objektivně. [...] Dovolání bylo tedy přiděleno příslušnému senátu bez ohledu na složení soudců a proto tvrzení, že si soudce s komunistickou minulostí sám případ přidělil, je zcela nepravdivé a zavádějící.

O výsledku sporu [...] rozhodoval tříčlenný senát složený ze soudců – odborníků na tuto problematiku a nikoli jediný soudce. [...]

Cenzura

§ 17 odst. 2 zákona č. 81/1966 Sb., o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích:

§ 17

(1) Při ochraně zájmů socialistické společnosti napomáhá Ústřední publikační správa.

(2) Ústřední publikační správa zajišťuje, aby v hromadných informačních prostředcích nebyly uveřejněny informace, které obsahují skutečnosti tvořící předmět státního, hospodářského nebo služebního tajemství. Obsahuje-li informace takovou skutečnost, pozastaví Ústřední publikační správa její uveřejnění, popřípadě rozšiřování.

(3) Rozhodnutí Ústřední publikační správy o pozastavení přezkoumá na návrh vydavatele krajský soud. Pro řízení o návrhu platí občanský soudní řád.

(4) Je-li obsah informace v rozporu s jinými zájmy společnosti, upozorní na to Ústřední publikační správa šéfredaktora a vydavatele.

(5) Ustanovení předchozích odstavců platí obdobně pro jiné veřejné publikační prostředky a pro veřejnou činnost kulturních a osvětových zařízení.

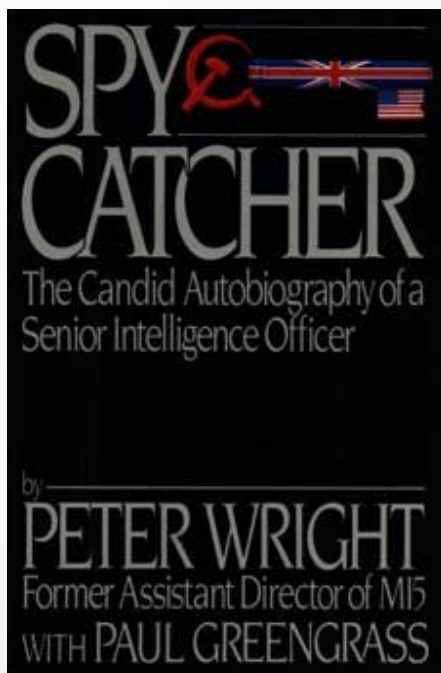
- ❖ Kontrola a omezování sdělovaných informací
- ❖ Cenzura institucionální (předběžná, následná)
- ❖ Autocenzura
 - ❖ komerční projevy

-
- ❖ Předběžné opatření (§ 74 odst. 1 a § 76 odst. 1 písm f) zákona č. 99/1963 Sb., o soudním řízení soudním)
 - ❖ *Před zahájením řízení může předseda senátu nařídit předběžné opatření, je-li třeba, aby zatímně byly upraveny poměry účastníků, nebo je-li obava, že by výkon soudního rozhodnutí byl ohrožen.*
 - ❖ *Předběžným opatřením může být účastníku uloženo zejména, aby něco vykonal, něčeho se zdržel nebo něco snášel.*

Předběžné opatření, jímž by žalovanému bylo uloženo zdržet se v jím vydávaném deníku uveřejňování jakýchkoli komentářů a informací týkajících se osoby žalobce, s výjimkou přetiskování zpráv převzatých od oficiálních tiskových agentur, do rozhodnutí ve věci samé, znamená restrikcí svobody projevu, která je zaručena Listinou základních práv a svobod vyhlášenou jako součást ústavního pořádku České republiky (usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16.12.1992). Jde přitom o jedno z nejdůležitějších práv v demokratické společnosti zahrnující svobodu názoru a svobodu přijímání a rozšiřování informací veřejnosti. Je samozřejmé, že svoboda projevu nemůže být zcela bezbřehá, že jsou zde hranice vytvořené i novinářskou etikou, ale s ohledem na sledovaný cíl nelze předem postupovat podle ustanovení § 76 odst. 1 písm. f) OSŘ, a to ani za situace, kdy dané omezení by se netýkalo uveřejňování zpráv od oficiálních agentur. **Vrchní soud v Praze 3 Co 16/94**

Cenzura

☞ *Observer a Guardian v. Velká Británie (1991)*

Omezující předběžné zákazy publikování některých informací nejsou samy o sobě v rozporu s čl. 10, ovšem jejich uvalení si vyžaduje velmi závažné zdůvodnění.

☒ Betty Purcell a ost. v Irsko (1991)

☒ *„Omezení se netýkalo obsahu daných pořadů, nýbrž mělo zajistit, aby mluvčí daných organizací (IRA, Sinn Fein) nemohli zneužívat „živých“ interview k podpoře ilegální činnosti namířené proti ústavnímu pořádku. Na rozdíl od tisku je účinek rozhlasu a televize bezprostřednější a možnosti korigovat, kvalifikovat, interpretovat či komentovat jakékoli prohlášení jsou u rozhlasu a televize více limitované.“*

Cenzura

Jiné možné způsoby cenzury(?):

- ❏ Sněmovna Lordů: Campbell v Mirror Group Newspapers [2005]
UKHL 61
- ❏ ESLP: Tolstoy Miloslavsky proti Velké Británii (1995)